

گزارش کارشناسی :

آثار سیاست جوجه‌ریزی متناظر در بازار مرغ و سهم سویه آراین

انديشكده اقتصاد مقاومتي

گروه كشاورزي

اسفند ماه ۱۴۰۲

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده مطرح کنند.

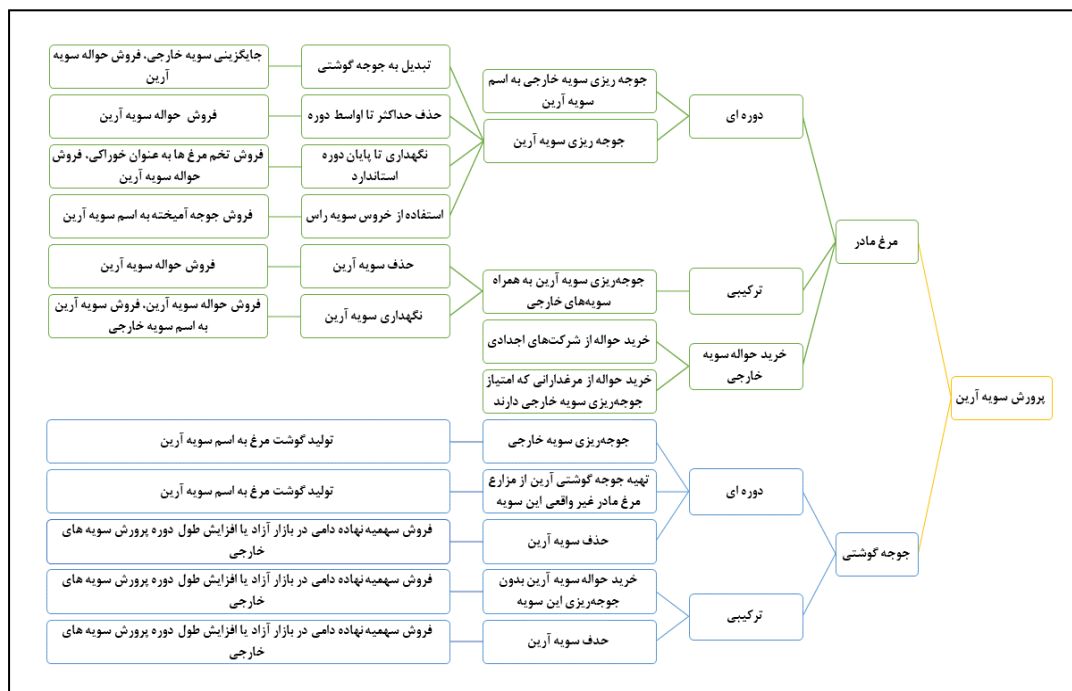
آثار سیاست جوجه‌ریزی متناظر در بازار مرغ و سهم سویه آرین

کشاورزی	گروه موضوعی:
کارشناسی	نوع گزارش:
۱۴۰۲۱۲۶۲۰	شناسه:
۱۴۰۲/۱۲/۰۱	تاریخ انتشار:
مهدی خداوردی	تهیه و تدوین:
مهدی سروی	مدیر مطالعه:
محمد امینی رعیا	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

وزارت جهادکشاورزی به منظور افزایش تولید و سهم بازار سویه آراین از سال ۱۴۰۰ در بخش مرغ مادر و از سال ۱۴۰۱ در بخش جوجه گوشتی، اجرای سیاست «جوجه‌ریزی متناظر» را در دستور کار خود قرار داد. بر اساس این سیاست، مرغداران در بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی باید به صورت دوره‌ای یا ترکیبی، سویه آراین را پرورش بدهند و در جوجه‌ریزی خود سهم مشخصی برای سویه آراین در نظر بگیرند؛ در غیر اینصورت مجوز جوجه‌ریزی ندارند. به عنوان نمونه مطابق با این سیاست در بخش پرورش جوجه گوشتی، مرغدار موظف است در هر ۳ بار جوجه ریزی، ۱ مرتبه سویه آراین را پرورش دهد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد این «سیاست اجباری» به دلیل تفاوت عملکرد سویه آراین با سایر سویه‌های موجود در بازار، در عمل نتیجه نداده است و در دو بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی، مرغداران از طریق حدود ۱۴ روش ممکن، از اجرای آن سر باز زده و آن را دور می‌زنند. روش‌های دور زدن سیاست جوجه‌ریزی متناظر در شکل زیر آمده است:

شکل ۱. روش‌های دور زدن سیاست جوجه‌ریزی متناظر

تاکید بر اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر بدون فراهم کردن شرایط لازم و در نظر گرفتن پیش نیازهای آن، آثار منفی متعددی از جمله «کاهش بهره‌وری اقتصادی در صنعت مرغداری»، «ایجاد آمار و اطلاعات نادرست از وضعیت تولید» و «ایجاد تقلب، رانت و فساد در زنجیره تولید مرغ» در صنعت مرغداری به جا گذاشته و در عمل به اصلی‌ترین هدف خود یعنی «افزایش تولید در سهم مرغ آراین از بازار» نرسیده است.

بنابراین از آنجا که سیاست جوجه‌ریزی متناظر هدف «افزایش واقعی سهم سویه آرین در بازار گوشت مرغ» را محقق نکرده است و انحرافات و آثار منفی متعددی در پی دارد، لازم است به صورت تدریجی کنار گذاشته شود. همچنین به منظور «تقویت سویه آرین و افزایش پایداری سهم این سویه در بازار» ضروری است «بهبود و ارتقای عملکرد سویه آرین از طریق اصلاح نژاد»، «حمایت از تولید مرغ آرین به صورت متمرکز ذیل یک زنجیره یکپارچه نه به صورت عمومی و همه گیر» و «افزایش سهم بازار گوشت مرغ به صورت تدریجی و هدفمند متناسب با میزان رشد عملکرد» در دستور کار قرار گیرد.

فهرست مطالب

مقدمه.....	۵
فصل ۱. بررسی وضعیت عملکرد اقتصادی سویه آرین.....	۸
فصل ۲. بررسی شیوه اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر در تثبیت تولید سویه آرین.....	۱۱
۱-۲- گله‌های اجدادی.....	۱۴
۲-۲- گله‌های مرغ مادر.....	۱۵
۱-۲-۲- جوجه ریزی دوره ای.....	۱۵
۲-۲-۲- جوجه ریزی ترکیبی.....	۱۶
۳-۲-۲- حذف گله مرغ مادر سویه آرین به بهانه بیماری.....	۱۶
۴-۲-۲- استفاده از خروس گله مرغ مادر سویه راس.....	۱۷
۳-۲- گله‌های جوجه گوشتی.....	۱۷
۱-۳-۲- جوجه ریزی دوره ای.....	۱۷
۲-۳-۲- جوجه ریزی ترکیبی.....	۱۷
۴-۲- گلوگاه‌های اصلی در اجرای صحیح سیاست جوجه ریزی متناظر.....	۱۸
فصل ۳. بررسی اثرات و پیامدهای اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر.....	۲۰
۱-۳- کاهش بهره‌وری اقتصادی در صنعت مرغداری.....	۲۰
۲-۳- عدم افزایش سهم بازار سویه آرین.....	۲۰
۳-۳- ایجاد آمار و اطلاعات نادرست از وضعیت تولید.....	۲۱
۱-۳-۳- عدم شفافیت در زنجیره تولید.....	۲۲
۲-۳-۳- عدم امکان مدیریت بازار گوشت مرغ.....	۲۲
۴-۳- ایجاد تقلب، رانت و فساد در زنجیره تولید مرغ.....	۲۳
۱-۴-۳- حذف غیر قانونی سویه آرین.....	۲۳
۲-۴-۳- ثبت غیر واقعی جوجه ریزی سویه آرین.....	۲۳
۳-۴-۳- فروش سویه‌های خارجی به اسم سویه آرین یا ترکیب این سویه در گله سویه‌های خارجی.....	۲۳
۴-۴-۳- خرید و فروش حواله جوجه‌ریزی سویه آرین.....	۲۳
۵-۴-۳- انحراف برنامه‌های حمایتی دولت از سویه آرین.....	۲۴
فصل ۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها.....	۲۵
منابع.....	۲۹

فهرست جداول

- جدول ۱. شاخص‌های عملکردی مهم دو سویه راس و آرین در ۴۲ روزگی ۸
- جدول ۲. تفاوت اقتصادی پرورش دو سویه راس و آرین برای ۱۰۰ درصد بازار ۹
- جدول ۳. مجموع هزینه‌های مازاد سویه آرین نسبت به سویه راس ۱۰
- جدول ۴. بررسی روش‌های مقابله با سیاست جوجه‌ریزی متناظر و آثار آن در صنعت مرغداری ۲۵

فهرست نمودارها

- نمودار ۱. آمار کمبود تولید ناشی از سیاست جوجه‌ریزی متناظر (میلیون قطعه) ۲۱

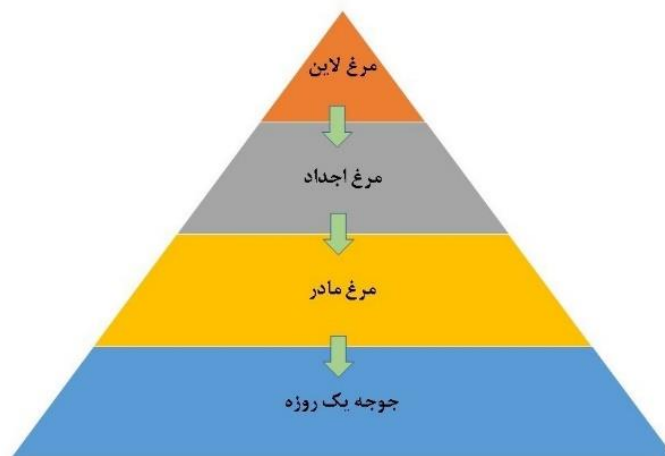
فهرست اشکال

- شکل ۱. روش‌های دور زدن سیاست جوجه‌ریزی متناظر ۲
- شکل ۲. زنجیره تولید جوجه یک روزه ۶

مقدمه

تامین جوجه یک روزه گوشتی اصلاح نژاد شده و با کیفیت از مهم‌ترین الزامات تولید گوشت مرغ و از مولفه‌های اصلی تولید در صنعت مرغداری محسوب می‌شود. بررسی وضعیت تامین این نهاده طی دو دهه گذشته، نشان از وابستگی کشور دارد.

براساس شکل ۲ تولید جوجه یک روزه اصلاح نژاد شده به ترتیب وابسته به گله لاین، اجداد و مرغ مادر است؛ در این میان گله لاین اولین و اصلی‌ترین مرکز اصلاح نژاد در صنعت مرغداری است.

شکل ۲. زنجیره تولید جوجه یک روزه

تعداد کشورهای صاحب علم و فناوری موسوم به لاین محدود است و در حال حاضر تنها دو شرکت بزرگ به نام‌های آویاژن^۱ و کاب^۲ که جزء شرکت‌های چند ملیتی محسوب می‌شوند، تامین کننده جوجه یک روزه تجاری مورد نیاز بازارهای جهانی هستند. ایران نیز با داشتن مرغ لاین آرین جزء محدود کشورهای دارای صاحب علم و فناوری مرغ لاین محسوب می‌شود. تا اوایل دهه ۸۰ سهم سویه آرین در بازار داخلی بیش از ۸۰ درصد بود اما سهم این سویه به تدریج کاهش پیدا کرد به طوری که در دهه ۹۰ سهم آن در بازار داخلی به صفر رسید.

بنابراین ایران با وجود داشتن مرغ لاین آرین، طی دو دهه گذشته صرفاً از طریق واردات مرغ اجداد امکان تامین جوجه یک روزه مورد نیاز صنعت را فراهم کرده است.^۳

بررسی نشان می‌دهد از سال ۱۳۹۸ با شروع دور جدید تحریم‌های آمریکا علیه ایران، واردات مرغ اجداد به دلیل مشکلات تحریم به مدت ۶ ماه قطع شد. عواقب عدم واردات اجداد سویه های خارجی و مشکلات در

^۱ en.aviagen.com

^۲ www.cobb-vantress.com

^۳ گزارش کارشناسی: بررسی چالش‌ها و راهکارهای حفظ و ارتقای مرغ لاین آرین؛ اندیشکده اقتصادی مقاومتی؛ مهدی خداوردی، ۱۴۰۱

تامین گوشت مرغ باعث شد تا در آن مقطع، توجه مسئولین به استفاده از ظرفیت مرغ لاین داخلی با نام اختصاری «آرین» جلب شود.

در همین راستا به منظور احیای این سویه داخلی، کمیته ملی احیای مرغ لاین آرین در سال ۱۳۹۹ در وزارت جهاد کشاورزی تشکیل شد. یکی از کار ویژه‌های این کمیته، افزایش سهم بازار و توسعه تولید مرغ آرین بود. متناسب با این هدف به ترتیب در بهمن ۱۴۰۰ و تیر ۱۴۰۱، شیوه نامه صدور مجوز جوجه‌ریزی مرغ مادر گوشتی و دستورالعمل جوجه‌ریزی سویه آرین^۴ از سوی وزارت جهاد کشاورزی ابلاغ شد.

براساس شیوه نامه صدور مجوز جوجه‌ریزی مرغ مادر گوشتی، مزارع مرغ مادر بسته به تعداد جوجه‌ریزی مرغ آرین امکان جوجه‌ریزی سویه‌های خارجی را دارند. همچنین در صورتی که هر واحد مرغداری تمایل به جوجه‌ریزی سویه آرین نداشت، می‌تواند در قالب قرارداد، تعهد خود را به مزرعه دیگری واگذار کرده و مابه‌التفاوت آن را پرداخت کند.

از طرفی طبق دستورالعمل جوجه‌ریزی سویه آرین، مرغداران گوشتی باید یک سوم از تولید خود را به پرورش سویه آرین اختصاص بدهند. این مسئله می‌تواند ترکیبی یا دوره‌ای باشد. به این معنا که مرغدار می‌تواند همزمان با پرورش سویه خارجی یک‌سوم ظرفیت تولید خود، سویه آرین تولید کند یا به ازای یک دوره پرورش سویه آرین دو دوره سویه خارجی پرورش دهد.

در همین راستا این گزارش به ارزیابی سیاست جوجه‌ریزی متناظر و تاثیر آن بر بازار گوشت مرغ و افزایش سهم سویه آرین می‌پردازد و در نهایت راهکارهایی به منظور «تقویت سویه آرین و افزایش سهم این سویه در بازار» ارائه می‌کند.

در فصل اول این گزارش به بررسی وضعیت عملکردی مرغ لاین آرین پرداخته می‌شود. سپس در فصل دوم شیوه اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر تشریح می‌شود. در فصل سوم نیز به پیامدها و آثار اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر پرداخته خواهد شد و در فصل آخر ضمن جمع‌بندی، پیشنهاداتی برای رفع موانع موجود و بهبود عملکرد مرغ لاین آرین و افزایش سهم آن از بازار ارائه می‌شود.

^۴ جوجه‌ریزی متناظر سویه آرین با سویه‌های خارجی

فصل ۱. بررسی وضعیت عملکرد اقتصادی سویه آرین

فعالیت در صنعت مرغداری یک کار اقتصادی محسوب می‌شود؛ در واقع مرغداران برای کسب سود اقتصادی در تولید و پرورش مرغ سرمایه گذاری می‌کنند. بررسی شاخص‌های عملکردی دو سویه آرین و راس نشان می‌دهد سویه آرین در رقابت اقتصادی و عملکردی با سویه راس که بیشترین سهم بازار را در صنعت مرغداری دارد در شاخص‌هایی نظیر ضریب تبدیل خوراک، افت لاشه، مقاومت بیماری و ... ضعیف تر است. این مسئله در جدول ۱ قابل مشاهده است.

جدول ۱. شاخص‌های عملکردی مهم دو سویه راس و آرین در ۴۲ روزگی^۵

مقروضات	راس	آرین
روند افزایش وزن (کیلوگرم)	۲.۹۰۰	۲.۵۷۰
ضریب تبدیل خوراک	۱.۶۱	۱.۸۱
تلفات (درصد)	۵	۷
افت پرنده بعد از کشتار (درصد)	۲۴.۵	۲۷
سرانه مصرف دان مرغ اجداد (کیلوگرم)	۵۰	۵۰
سرانه جوجه مادر تولیدی از هر قطعه مرغ اجداد (قطعه)	۵۰	۵۰
سرانه مصرف دان مرغ مادر (کیلوگرم)	۵۰	۵۰
سرانه جوجه گوشتی تولیدی از هر قطعه مرغ مادر (قطعه)	۱۴۵	۱۳۰

در صورتی که سرانه مصرف گوشت مرغ در کشور به ازای هر نفر ۳۰ کیلوگرم در سال باشد، سالانه معادل ۲.۵ میلیون تن گوشت مرغ نیاز است. اگر مطابق با جدول ۲ جهت تامین این حجم از محصول، ۱۰۰ درصد از سویه آرین یا سویه راس استفاده شود، با توجه به شاخص‌های عملکردی جدول ۱ تفاوت‌های اقتصادی قابل محاسبه خواهد بود.

^۵ دفترچه راهنمای پرورش جوجه گوشتی آرین و راس

جدول ۲. تفاوت اقتصادی پرورش دو سویه راس و آرین برای ۱۰۰ درصد بازار

مفروضات	۱۰۰ درصد راس	۱۰۰ درصد آرین
حجم مرغ زنده (هزار تن)	۳۱۳۷	۳۲۰۰
جوجه یک روزه سالانه (میلیون قطعه)	۱۱۳۵	۱۳۳۲
مرغ مادر (هزار قطعه)	۷۸۳۴	۱۰۲۵۰
مرغ اجداد (هزار قطعه)	۱۷۶	۲۳۰
خوراک مورد نیاز جوجه گوشتی (هزار تن)	۵۰۱۹	۵۷۶۰
خوراک مورد نیاز مرغ مادر (هزار تن)	۳۹۱	۵۱۲
خوراک مورد نیاز مرغ اجداد (هزار تن)	۹	۱۲

در واقع برای پرورش ۱۰۰ درصدی سویه آرین یا راس در سه حلقه مرغ اجداد، مرغ مادر و جوجه گوشتی در صنعت مرغداری ایران به ترتیب به ۶.۲۸۴ هزارتن و ۵.۴۱۹ هزارتن، خوراک در سال جهت تولید گوشت مرغ نیاز است؛ لذا تفاوت مصرف خوراک آرین و راس حدود ۸۶۵ هزار تن خوراک (شامل ذرت، کنجاله سویا و برخی از ریزمغذی و آنزیم ها و...) در سال است.

از طرفی اگر هزینه هر کیلوگرم خوراک به طور متوسط ۲۱۵۰۰ تومان برای هر سه حلقه اجداد، مرغ مادر و جوجه گوشتی در نظر گرفته شود و چنانچه هزینه جاری (هزینه نیرو کار، انرژی، استهلاک و ...) برای هر سه حلقه در دو سویه راس و آرین ثابت باشد و صرفاً تفاوت اقتصادی این دو سویه براساس میزان مصرف خوراک که حدود ۷۰ درصد هزینه تولید را در برمی گیرد مقایسه و بررسی شود، هزینه خوراک مصرفی مازاد آرین نسبت به راس معادل ۱۸.۶۰۰ میلیارد تومان است که با احتساب نرخ ارز ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومانی سامانه نیما معادل ۶۵۳ میلیون دلار خواهد شد.^۶

با توجه به این که نهاده اصلی در خوراک طیور شامل ذرت و کنجاله سویا است و این دو نهاده نیز از طریق واردات تامین می شود، تولید ۱۰۰ درصدی آرین باعث افزایش واردات ذرت و کنجاله سویا به ترتیب تا ۶۰۵ و ۲۶۰ هزار تن خواهد شد.

از سوی دیگر هزینه‌های پرورش مازاد سویه آرین در سه قسمت اجداد، مادر و جوجه گوشتی در مجموع معادل ۷ میلیون دلار برآورد می‌شود. همچنین میزان افت سویه آرین بعد از کشتار، نسبت به راس ۶۳ هزار تن است که معادل ۱۳۳ میلیون دلار می‌شود.

^۶ محاسبات مربوط به اسفند ۱۴۰۲ است.

جدول ۳. مجموعه هزینه های مازاد سویه آرین نسبت به سویه راس

هزینه سالانه (میلیون دلار)	
۶۵۳	هزینه تامین خوراک مازاد
۷	هزینه های پرورشی مازاد
۱۳۳	افت بعد از کشتار
۷۹۳	مجموعه هزینه ها

با توجه به جدول ۳، محاسبه هزینه های مازاد پرورش سویه آرین در کشور نشان می دهد که برای تولید ۱۰۰ درصد گوشت مرغ کشور از این سویه داخلی با عملکرد فعلی، سالانه به طور متوسط ۷۹۳ میلیون دلار هزینه بیشتر نسبت به پرورش سویه راس نیاز است.

در همین راستا طی سال های گذشته به علت عملکرد اقتصادی پایین تر سویه آرین نسبت به سایر سویه های خارجی، مرغداران انگیزه اقتصادی کافی جهت تولید و پرورش سویه آرین را نداشته اند. بدین منظور دولت در مقاطعی متناسب با موارد زیر، حمایت از پرورش دهندگان سویه آرین را در دستور کار قرار داد:

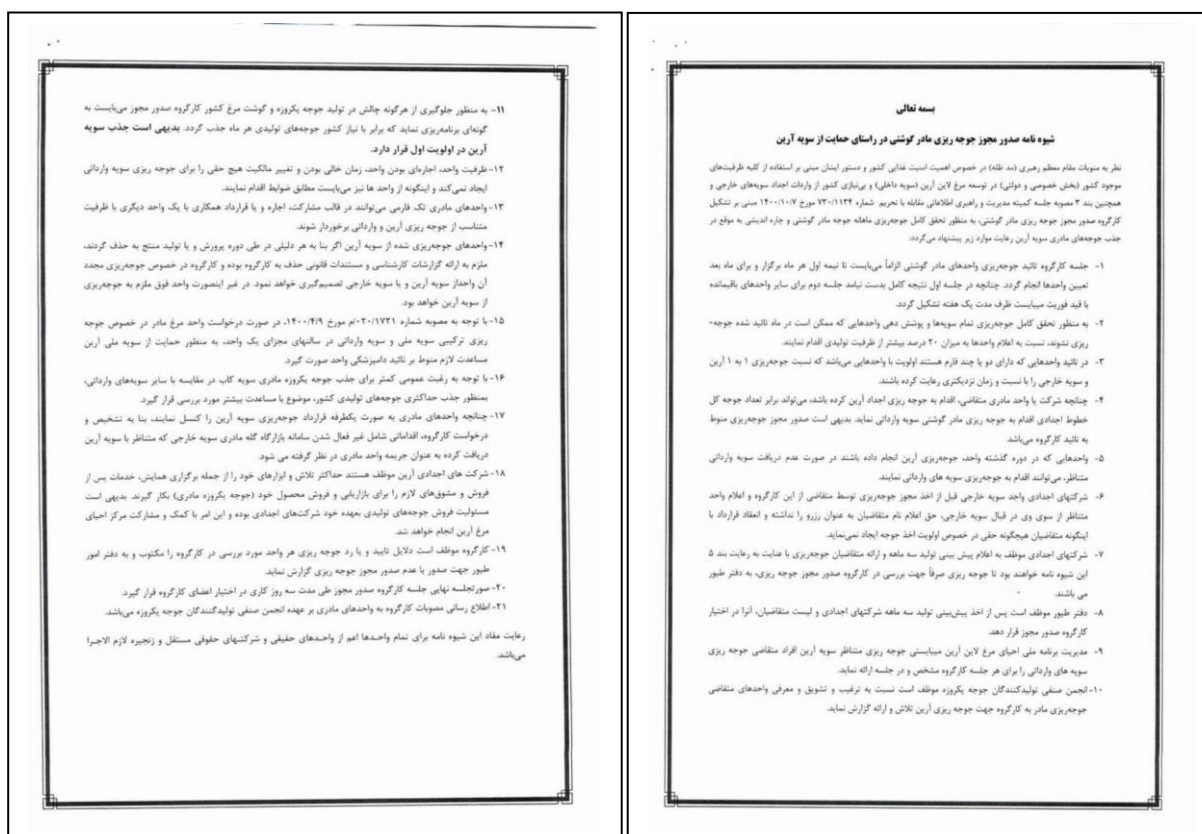
- اولویت در تامین و تحویل کامل نهاده های خوراک دام با نرخ مصوب به مرغداران
- اولویت تامین و تهیه دارو و واکسن با نرخ مصوب
- اولویت تامین تسهیلات با نرخ مناسب
- صدور حداکثر مجوز جوجه ریزی در طول سال
- عدم دریافت هرگونه هزینه در صدور مجوز جوجه ریزی
- حذف عوارض صادراتی و اولویت مجوز صادرات تخم مرغ نطفه دار و جوجه گوشتی مرغ آرین
- بخشودگی ۵۰ درصدی بیمه تکمیلی و اجباری سهم بیمه گذار
- اولویت خرید گوشت مرغ آرین برای ذخایر استراتژیک شرکت پشتیبانی امور دام کشور با قیمت بالاتر

بررسی ها نشان می دهد حمایت های دولت به منظور ایجاد انگیزه اقتصادی در مرغداران جهت پرورش سویه آرین در سال های گذشته اثرگذار نبوده است؛ لذا وزارت جهاد کشاورزی به منظور افزایش تولید و سهم بازار سویه آرین از سال ۱۴۰۰ در بخش مرغ مادر و از سال ۱۴۰۱ در بخش جوجه گوشتی، اجرای سیاست «جوجه ریزی متناظر» را عملیاتی کرد.

فصل ۲. بررسی شیوه اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر در تثبیت تولید سویه آراین

در شرایطی که حمایت‌های دولتی برای افزایش سهم بازار سویه آراین اثر گذار نبود و از سویی محدودیت منابع مالی دولت نیز اجازه افزایش سطح حمایت‌ها را نمی‌داد، وزارت جهاد کشاورزی بالاچار با هدف افزایش سهم بازار سویه آراین در بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی، سیاست جوجه‌ریزی متناظر را در دستور کار قرار داد.

وزارت جهاد کشاورزی در بهمن ۱۴۰۰ شیوه‌نامه صدور مجوز جوجه‌ریزی مرغ مادر گوشتی در راستای حمایت از سویه ملی آراین ابلاغ کرد تا مزارع مرغ مادر بسته به تعداد جوجه‌ریزی سویه آراین امکان جوجه‌ریزی سویه‌های خارجی را داشته باشند. این شیوه‌نامه باعث شده حدود ۵۰ درصد از گله‌های مرغ مادر از سویه آراین باشد.

تصویر ۱. شیوه‌نامه اجرایی جوجه‌ریزی متناظر در بخش مرغ مادر

از طرفی با افزایش سهم بازار مرغ مادر سویه آراین در کشور، وزارت جهاد کشاورزی به منظور امکان جذب جوجه‌های گوشتی تولید شده توسط گله‌های مرغ مادر سویه آراین، در تیر ۱۴۰۱ دستورالعمل جوجه‌ریزی سویه آراین را نیز ابلاغ کرد.

تصویر ۲. مصوبه سیاست جوجه ریزی متناظر در بخش جوجه گوشتی

رضا مبصری دبیر انجمن تولیدکنندگان زنجیره‌ای گوشت مرغ در خصوص دستورالعمل جوجه‌ریزی سویه آراین اظهار داشت: مرغدارانی که جوجه گوشتی پرورش می دهند باید یک سوم از تولید خود را به پرورش سویه آراین اختصاص دهند. این مسئله می‌تواند ترکیبی یا دوره‌ای باشد. به این معنا که مرغدار می‌تواند همزمان با پرورش سویه خارجی یک سوم ظرفیت تولید خود، سویه آراین تولید کند یا به ازای یک دوره پرورش سویه آراین دو دوره سویه خارجی پرورش دهد. در بخش مرغ مادر چنانچه مرغدار تمایل به جوجه‌ریزی سویه آراین نداشت، می‌تواند در قالب قرارداد، تعهد خود را به مزرعه دیگری واگذار، و ما به التفاوت آن را پرداخت کند.^۷

در واقع براساس سیاست جوجه ریزی متناظر مرغدار باید به صورت دوره ای یا ترکیبی با سویه خارجی، مرغ آراین را پرورش دهد تا بتواند امتیاز جوجه ریزی و پرورش سویه خارجی را دریافت نماید. این سیاست در دو قسمت گله های مرغ مادر و جوجه گوشتی قابل اجرا است. با این تفاوت که اگر مرغدار گله مرغ مادر قصد پرورش مرغ آراین را نداشته باشد می‌تواند حواله جوجه‌ریزی سویه خارجی را از کسی که قبلاً سویه آراین پرورش داده است و حال امتیاز پرورش سویه خارجی را دارد به صورت قانونی خریداری نماید و در نهایت در کارگروه صدور مجوز مرغ مادر مجوز جوجه ریزی خود را دریافت نماید. فروش حواله سویه خارجی در گله های مرغ مادر به ازای هر پرنده حدود ۲۵۰ الی ۳۰۰ هزار تومان است.

^۷ دامپیران؛ شماره خبر: ۱۷۲۷۱

در سیاست جوجه ریزی متناظر خرید و فروش حواله مرغ آرین در قسمت جوجه گوشتی غیر قانونی بوده و مرغدار اجازه خرید یا فروش حواله مرغ آرین را به هیچ وجه ندارد.

پرورش دوره ای در سیاست جوجه ریزی متناظر در قسمت مرغ مادر به صورت ۱ به ۱ است به این صورت که اگر مرغدار ۱ دوره سویه آرین پرورش دهد می توان به همان میزان یک دوره نیز سویه خارجی پرورش دهد یا این که امتیاز خود را به یک مرغدار دیگر واگذار نماید. این سیاست در قسمت جوجه گوشتی به صورت ۱ به ۲ است به این صورت که مرغدار یک دروه سویه آرین پرورش می دهد تا بتواند امتیاز ۲ دوره پرورش سویه خارجی را دریافت نماید.

اجرای سیاست جوجه ریزی متناظر در قسمت مرغ مادر منجر به افزایش حدود ۵۰ درصدی سهم سویه آرین در کل گله های مرغ مادر کشور شد لذا وزارت جهاد کشاورزی اجازه پرورش مرغ اجداد سویه آرین را به هر یک از شرکت های متقاضی که ظرفیت پرورش مرغ اجداد را داشتند واگذار کرد تا از این طریق بتواند جوجه یک روزه مرغ مادر سویه آرین را متناسب با نیاز صنعت تامین کند. بر این اساس شرکت هایی که نمایندگی مرغ اجداد سویه های خارجی نظیر راس، کاب و آریوراکرز را داشتند نیز مرغ اجداد سویه آرین را پرورش دادند تا بتواند در کنار فروش جوجه یک روزه مرغ مادر سویه های وارداتی خود به فروش جوجه یک روزه مرغ مادر آرین نیز بپردازند. زیرا با توجه به سیاستگذاری وزارت جهاد کشاورزی بازار مناسبی برای سویه آرین ایجاد شده بود و مرغداران باید از این سویه پرورش می دادند.

توجه به این نکته ضروری است که سود و درآمد مرغداران در بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی از دو مسیر کاملاً جداگانه تامین می شود. در واقع هدف از پرورش و نگهداری گله های مرغ مادر فروش جوجه گوشتی است لذا گله های مرغ مادر تلاش می کنند تا با تولید جوجه یک روزه بیشتر به سود آوری بالاتری دست پیدا نمایند. از طرفی زمانی این سود آوری نتیجه بخش خواهد بود که قیمت جوجه گوشتی در بازار مناسب و قابل قبول باشد. پس مرغدار با توجه به توان و ظرفیت مرغ مادر در تولید جوجه گوشتی و همچنین قیمت جوجه گوشتی در بازار نوع سویه گله مرغ مادر خود را برای پرورش انتخاب می کند.

در حال حاضر قیمت مصوب جوجه گوشتی ۱۵۹۰۰ الی ۱۶۹۰۰ تومان است. بررسی ها نشان می دهد قیمت جوجه گوشتی سویه آرین در بسیار از مواقع با اختلاف بسیاری زیر قیمت مصوب جوجه گوشتی بوده است در حالی که قیمت جوجه گوشتی سویه های خارجی همواره بیشتر از قیمت مصوب بوده و تا ۲۷ هزار تومان نیز در بعضی از مقاطع سال افزایش داشته است. این مسئله انگیزه تولیدکنندگان را برای پرورش مرغ مادر سویه آرین از بین می برد.

از سوی دیگر هدف از پرورش جوجه گوشتی تولید و فروش گوشت مرغ است و به هر میزان که پرنده قدرت افزایش وزن بیشتری داشته باشد سود مرگذار در شرایط مناسب بازار نیز افزایش خواهد یافت.

براین اساس در شرایطی که سویه‌های مختلفی همچون راس، کاب، آریوراکرز و آرین در کشور وجود دارند، مرگذار با توجه به پارامترهای اقتصادی نوع سویه خود را برای پرورش انتخاب می‌کند. در این رقابت اقتصادی مرغ مادر سویه آرین به علت این که تعداد جوجه گوشتی کمتری تولید می‌کند و از طرفی قیمت جوجه گوشتی آن حداقل ۵۰ درصد کمتر از قیمت سایر سویه‌های خارجی است لذا پرورش دهندگان گله‌های مرغ مادر که به عنوان مولد در صنعت مرگذاری شناخته می‌شوند علاقه و انگیزه اقتصادی جهت تولید آن را ندارد. همچنین پرورش دهنده جوجه گوشتی نیز به منظور افزایش وزن بیشتر در جهت انتخاب سویه‌ای حرکت می‌کند که قدرت وزن‌گیری بیشتری داشته باشند لذا مرگذاران به علت عملکرد ضعیف تر سویه آرین نسبت به سویه‌های خارجی از انتخاب این پرنده اجتناب می‌کنند.

در حال حاضر به علت اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر، مرگذار مجبور است سویه آرین را پرورش دهد. لذا تلاش می‌کند به هر طریقی این سیاست را دوره زده و اجرا نکند. بر این اساس روش‌های احتمالی که مرگذاران می‌توانند برای مقابله با سیاست جوجه‌ریزی متناظر استفاده کنند در سه قسمت مرغ اجداد، مرغ مادر و جوجه تشریح می‌شود.

۲-۱- گله‌های اجدادی^۸

جوجه یک روزه مورد نیاز گله‌های مرغ مادر از طریق شرکت‌های مرغ اجدادی تامین می‌شود. در حال حاضر وزارت جهاد کشاورزی امکان تولید هر دو سویه داخلی و خارجی را به شرکت‌های مرغ اجدادی داده است. پرورش دهندگان مرغ مادر با مراجعه به این شرکت‌ها، جوجه یک روزه مورد نیاز خود را دریافت می‌کنند. این بخش آغازکننده انحراف در سهم سویه آرین در بازار است چرا که شرکت‌های اجدادی به دلیل دارا بودن هر دو سویه داخلی و خارجی می‌توانند اقدام به فروش حواله صوری مرغ مادر آرین به پرورش دهندگان مرغ مادر نمایند و به جای سویه آرین، سویه‌های دیگری را به مزرعه مرغ مادر ارسال نمایند.

بر این اساس حواله مرغ مادر آرین صادر و در سامانه سماصط^۹ ثبت می‌شود اما در نهایت جوجه مرغ مادر سویه خارجی وارد سالن‌های پرورشی می‌شود. این گله مرغ مادر به طور استاندارد باید ۶۵ هفته نگهداری شود. از حدود ۳۰ هفتگی وارد اوج تولید جوجه گوشتی می‌شود و به علت اینکه در سامانه سماصط به عنوان

^۸ گله‌های اجدادی دومین حلقه از زنجیره تولید جوجه یک روزه هستند که از تلقی خط‌های مختلف گله‌های لاین تولید می‌شوند.

^۹ سامانه سماصط در وزارت جهاد کشاورزی برای مدیریت وضعیت تولید مرغ طراحی شده است. این سامانه برای مرگذاران این امکان را فراهم می‌کند تا میزان تولید مرغ خود را ثبت کنند و اطلاعات مربوط به رشد جوجه‌ها را در سامانه وارد نمایند

گله مرغ مادر آرین ثبت شده است می تواند حواله جوجه گوشتی مرغ آرین نیز صادر کند. جوجه گوشتی حاصل از این گله مرغ مادر به اسم سویه آرین در سامانه سماصط ثبت می شود. از این طریق آمارهای تولید شده در سامانه سماصط در خصوص سهم جوجه ریزی مرغ آرین صحیح نخواهد بود چرا که در اصل سویه خارجی خریداری و پرورش داده شده است. این اولین مسیر برای ایجاد ثبت اطلاعات نادرست در سامانه سماصط است. در حال حاضر آمار دقیقی در مورد وضعیت مرغ های اجدادی در کشور وجود ندارد و شرکت های مرغ اجداد می توانند به نام سویه آرین اقدام به فروش سایر سویه های خارجی نمایند.

۲-۲- گله های مرغ مادر

منظور از مرغ مادر پرندگانی هستند که با هدف تولید تخم مرغ نطفه دار و جوجه گوشتی نگهداری و پرورش داده می شوند. این پرندگان از تلاقی گله های مرغ اجداد تولید می شوند.

۲-۲-۱- جوجه ریزی دوره ای

همانطور که در بخش قبل توضیح داده شد، پرورش دهندگان مرغ مادر برای خرید جوجه یک روزه خود باید به شرکت های اجدادی که جوجه یک روزه مرغ مادر تولید می کند مراجعه نماید تا پرنده خود را خریداری نمایند. در این حالت چنانچه شرکت اجدادی به عنوان فروشنده جوجه مرغ مادر به درستی جوجه مرغ مادر سویه آرین را به مرغدار بفروشند، سه مسیر پیشروی مرغدار ایجاد می شود که مطابق موارد زیر خواهند بود.

۲-۲-۱-۱- پرورش در قالب جوجه گوشتی

در این حالت مرغدار جوجه مرغ مادر سویه آرین را به صورت گوشتی در ۴۲ روزه پرورش داده و سپس حذف می کند و گوشت آن را به بازار عرضه می نماید اما عملاً این واحد به عنوان یک گله مولد سویه آرین در سامانه ثبت شده است و می تواند به صورت استاندارد تا ۶۵ هفتگی اقدام به فروش حواله جوجه گوشتی مرغ آرین نماید. این واحد که در ۶ هفتگی پرندگان خود را حذف کرده است ماه ها حواله صوری مرغ آرین صادر می کند و در صورت درخواست مرغداران گوشتی برای خرید جوجه گوشتی نیز می تواند آن را از سایر مزارع که جوجه گوشتی سویه خارجی تولید می کنند، تامین نماید.

البته قابل ذکر است که در این حالت گله مرغ مادر سهمیه دان کل دوره خود را نیز دریافت می کند و در پایان دوره از یک کشتارگاه برگه حمل پایان دوره دریافت کرده و می تواند در دوره بعد حواله سویه خارجی دریافت نماید.

۲-۱-۲-۲- پرورش مرغ مادر سویه آرین تا اواسط دوره استاندارد

در این حالت مرغداری که به هر دلیل، امکان حذف پرنده خود در ابتدای دوره پرورش را نداشته است، پرنده خود را متناسب با شرایط بازار حداکثر تا ۲۵ الی ۳۰ هفتگی که هزینه تولید کمتر است نگهداری کرده و سپس به کشتارگاه فرستاده و پرنده خود را حذف می‌کند. این مرغدار می‌تواند حواله صوری برای سویه آرین صادر کند و عملاً جوجه گوشتی را از مزارع دیگر تامین نماید و در نهایت حواله حمل به کشتارگاه را در ۶۵ هفتگی به صورت غیرقانونی دریافت کرده تا بتواند مجدداً وارد عرصه تولید شود.

۲-۱-۲-۳- پرورش مرغ مادر سویه آرین و فروش تخم مرغ‌های آن به عنوان تخم مرغ خوراکی

در این حالت مرغدار گله را تا پایان دوره استاندارد حفظ می‌کند اما به منظور جلوگیری از زیان اقتصادی تخم مرغ‌های تولید شده را به عنوان تخم مرغ خوراکی وارد بازار مصرف می‌کند. در این راستا مرغدار ضمن فروش تخم مرغ به عنوان تخم مرغ خوراکی می‌تواند بدون ارسال جوجه گوشتی به پرورش دهندگان صرفاً حواله فروش جوجه گوشتی سویه آرین ثبت نماید و به ازای هر پرنده بسته به قیمت بازار بین ۱۵۰۰ تومان الی ۵۰۰۰ تومان دریافت نماید.

۲-۲-۲- جوجه ریزی ترکیبی

براساس سیاست جوجه ریزی متناظر مرغدار گله مرغ مادر می‌تواند به صورت ترکیبی اقدام به نگهداری و پرورش سویه آرین به همراه سایر سویه‌های خارجی نماید. به همین منظور پرورش دهندگان مرغ مادر برای خرید جوجه یک روزه خود باید به شرکت‌های اجدادی که جوجه یک روزه مرغ مادر تولید می‌کنند مراجعه و جوجه مورد نیاز خود را خریداری نمایند. در این حالت اگر فروشنده جوجه مرغ مادر به درستی جوجه مرغ مادر آرین را به مرغدار بفروشد. باید ۵۰ درصد گله از سویه آرین و ۵۰ درصد باقی مانده از یک نوع سویه خارجی باشد. در این حالت مرغدار می‌تواند بخشی از پرندگان که سویه آرین هستند را به بهانه تلفات حذف کند و صرفاً سویه خارجی را پرورش دهد. مرغدارانی که به صورت ترکیبی گله مرغ مادر خود را پرورش می‌دهند در هنگام فروش جوجه گوشتی به اسم فروش سویه خارجی بخشی از پرندگان را از سویه آرین تامین می‌کنند و مرغدار تولیدکننده جوجه گوشتی نیز متوجه آن نمی‌شود.

۲-۲-۳- حذف گله مرغ مادر سویه آرین به بهانه بیماری

بخشی از مرغداران گله مرغ مادر به جای خرید حواله سویه خارجی، مستقیماً به صورت حقیقی سویه آرین را خریداری کرده و به صورت واقعی نیز نگهداری و پرورش می‌دهند اما به بهانه بیماری گله را زودتر از موعد استاندارد حذف کرده تا بتوانند امتیاز جوجه ریزی مرغ مادر سویه خارجی را دریافت نمایند.

۲-۲-۴- استفاده از خروس گله مرغ مادر سویه راس

مرغداران گله های مرغ مادر که قصد دارند به صورت حقیقی سویه آرین را تا پایان دوره پرورش دهند به منظور بهبود عملکرد سویه آرین بجای استفاده از خروس های سویه آرین از خروس های سویه راس استفاده می کنند که با این اقدام جوجه گوشتی تولید شده از این گله یک آمیخته ای از سویه راس و آرین خواهد بود و عملاً نمی توان اسم این سویه را آرین گذاشت.

۲-۳- گله های جوجه گوشتی

در بخش جوجه گوشتی، سیاست جوجه ریزی متناظر نیز برای مرغداران لازم الاجرا است. این بخش نیز همچون بخش گله های مرغ مادر به صورت دوره ای و ترکیبی است اما حواله فروشی جوجه گوشتی غیر قانونی است.

۲-۳-۱- جوجه ریزی دوره ای

همانطور که در بخش مربوط به مرغ مادر نیز شرح داده شد در این بخش مرغدار می تواند جوجه گوشتی خود را از گله های مادر غیرحقیقی خریداری کند که در این صورت مشکلی در پرورش نخواهد شد اما اگر جوجه گوشتی خود را از گله های مرغ مادر حقیقی دریافت کند می تواند پرنده خریداری شده را حذف کند چرا که قیمت این پرنده بسیار کمتر از دیگر سویه ها است و می تواند سهمیه نهاده خود را در بازار آزاد عرضه نماید. این واحد مرغداری که پرندگان را در یک روزگی حذف کرده است باید حواله حمل به کشتارگاه خود را دریافت نمایند و در صورتی که این برگه را نداشته باشد نمی تواند در سامانه سماصط ثبت جوجه ریزی مجدد داشته باشد برای این مسئله می تواند با کمک مسئول فنی کشتارگاه، یک گواهی صوری حمل به کشتارگاه دریافت کند.

روش دیگری که مرغدار می تواند استفاده کند این است که حواله جوجه آرین را خریداری نماید اما در مقابل از مزرعه گله مرغ مادر در خواست سویه خارجی نماید در این صورت می تواند بجای سویه آرین یک سویه خارجی پرورش دهد اما در سامانه جوجه ریزی سویه آرین را ثبت نماید.

۲-۳-۲- جوجه ریزی ترکیبی

در صورتی که مرغدار پرورش دهنده جوجه گوشتی بخواهد به صورت ترکیبی جوجه ریزی نماید، می تواند بخشی از جوجه های گوشتی سویه آرین را به اسم تلفات ثبت نماید و از گله حذف کند. در غیر این صورت می تواند متناسب با میزان سهمیه جوجه ریزی خود سهم سویه آرین را از طریق خرید حواله پوشش دهد و

عملا سویه آراین را نیز وارد سالن نکنند. در این حالت می‌تواند از سهمیه‌ی نهاده‌های دامی این سویه استفاده کند.

۲-۴- گلوگاه‌های اصلی در اجرای صحیح سیاست جوجه‌ریزی متناظر

اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر باعث ایجاد مشکلات فراوانی در صنعت مرغداری شده است که به طور کلی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ایجاد رانت و فساد ناشی از حواله‌فروشی سویه آراین
- حذف گله‌های سویه آراین به بهانه بیماری و جوجه‌ریزی سویه خارجی
- تقلب در پرورش با جوجه‌ریزی سویه‌های خارجی به اسم سویه آراین

در همین راستا محمد فکوری عضو هیات رئیسه انجمن تولیدکنندگان جوجه یک روزه ضمن اشاره به شکست طرح‌های حمایتی دولت در ترویج پرورش سویه آراین گفت: برخی مرغداران به دلیل اجباری که در جوجه‌ریزی آراین دارند، یک سالن را آراین می‌ریزند، ولی در هفته‌های آغازین پرورش، سالن را با بهانه‌های مختلف معدوم سازی می‌کنند و جوجه‌های خارجی را جایگزین آن می‌نمایند. از طرفی هیچ یک از نهادهای نظارتی بررسی نکرده‌اند که جوجه‌ای که مرغدار خریده و در سالن پرورش ریخته است آیا از سویه آراین است یا نه.^{۱۰}

به طور کلی سیاست جوجه‌ریزی متناظر به منظور افزایش سهم بازار سویه آراین نتیجه مثبتی برای این سویه نداشته است. از سویی اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر منجر به تولید آمارهای غیر واقعی از سهم بازار سویه آراین شده است. این مسئله می‌تواند به علت غیر واقعی بودن میزان جوجه‌ریزی در کشور، کمبود تولید گوشت مرغ را رقم بزند.

کنترل این وضعیت از طریق سامانه‌های فعال در صنعت مرغداری بسیار سخت و پیچیده و عملاً نشدنی است چرا که در سامانه سماصط، مرغدار به صورت خود اظهاری اطلاعات مربوط به مزارع خود را ثبت می‌کند و از طرفی اطلاعات مربوط به سامانه قرنطینه نیز توسط مسئولین فنی کارخانه جوجه‌کشی و کشتارگاه ثبت می‌شود. با توجه به اینکه حقوق و منابع مالی مسئولین فنی مرتبط از طریق بخش خصوصی یعنی مدیران کارخانه جوجه‌کشی و کشتارگاه‌ها تامین می‌شود لذا اراده آنها نیز در ثبت اطلاعات دقیق، می‌تواند تحت تاثیر درخواست‌های کارفرما قرار بگیرد. همچنین امکان این که تشخیص داده شود چه مقدار تخم مرغ نطفه‌دار وارد کارخانه جوجه‌کشی شده است و چه مقدار جوجه یک روزه تولید شده است عملاً وجود ندارد مگر این

که مسئولین فنی بخواهند اطلاعات دقیق ثبت نمایند. لذا کارخانجات جوجه‌کشی یکی از گلوگاه های اصلی جهت کنترل آمار مربوط به سهم میزان جوجه‌ریزی سویه آرین هستند.

علاوه بر این کنترل و صحت سنجی ورود جوجه مرغ مادر آرین به مزارع و ماندگاری این گله‌ها یعنی حفظ و پرورش گله سویه آرین تا پایان دوره پرورشی استاندارد، دیگر گلوگاه اصلی در اجرای صحیح سیاست جوجه‌ریزی متناظر است.

در حال حاضر براساس آمارهای ثبت شده در سامانه سماصط سهم مرغ مادر سویه آرین در کشور ۴۲ درصد است. وزارت جهاد کشاورزی به منظور حمایت از گله های مرغ مادر سویه آرین در شهریور ۱۴۰۲ مصوب کرد که قیمت مابه‌التفاوت جوجه گوشتی تولید شده در مزارع مرغ مادر را به صورت نهاده یا پول نقد پرداخت کند.

تصویر ۳. اطلاعیه انجمن تولیدکنندگان جوجه یک روزه جهت حمایت از گله های مرغ مادر

بررسی ها نشان می دهد که حدود ۲۰ درصد از دارندگان گله مرغ مادر آرین در کشور از این طرح استقبال کرده‌اند چراکه امکان رصد و پایش مزارع آنها فراهم شده و دولت می تواند با متخلفان برخورد نماید. این اتفاق نشان می‌دهد که آمارهای ثبت شده در خصوص واحدهای گله مرغ مادر آرین صحیح نیست و عملاً نمی توان بر آمارهای موجود تکیه ای داشت.

فصل ۳. بررسی اثرات و پیامدهای اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر

اجرای سیاست جوجه ریزی متناظر چندین محور شامل بهره‌وری در تولید، آمار و اطلاعات، هدایت هدفمند برنامه های حمایتی از سویه آرین و مدیریت بازار گوشت مرغ را تحت الشعاع قرار داد و در مقابل زمینه تقلب، رانت و فساد را در صنعت مرغداری ایجاد کرده است.

۳-۱- کاهش بهره‌وری اقتصادی در صنعت مرغداری

براساس سیاست جوجه ریزی متناظر تولیدکنندگان مرغ مادر و جوجه گوشتی می تواند به صورت ترکیبی دو نوع سویه تجاری متفاوت را در کنار هم پرورش بدهند. این مسئله منجر به کاهش بهره وری می شود چرا که نوع احتیاجات سویه آرین با دیگر سویه‌های خارجی موجود در کشور متفاوت است. به علت این که سویه آرین و سویه خارجی با هم ترکیب شده اند لذا نمی توان به صورت استاندارد مدیریت تغذیه و پرورش هر یک از سویه ها را جداگانه انجام داد بنابراین عملکرد هر یک از سویه ها به خوبی بروز نمی کند. به عنوان مثال در بخش جوجه گوشتی ترکیب سویه آرین با سویه خارجی نظیر راس باعث می شود که در اواسط دوره پرورش اختلاف وزن گیری این دو پرنده منجر به غیر یکنواختی گله شود؛ این مسئله افزایش ضریب تبدیل خوراک و تلفات در گله را در پی خواهد داشت.

از طرفی در جوجه ریزی ترکیبی مرغدار گوشتی بعضاً از دو گله مرغ مادر جداگانه اقدام به تهیه پرنده می نماید. با توجه به این که بخشی از کیفیت جوجه گوشتی به سن مرغ مادر تولیدکننده آن و نحوه مدیریت مزارع مرغ مادر وابسته است لذا تهیه جوجه گوشتی از دو مزرعه مرغ مادر مجزا احتمال یکنواختی در کیفیت جوجه گوشتی را کاهش می دهد. این مسئله ضمن ایجاد مشکل در مدیریت پرورش منتج به کاهش بهره‌وری اقتصادی نیز می شود.

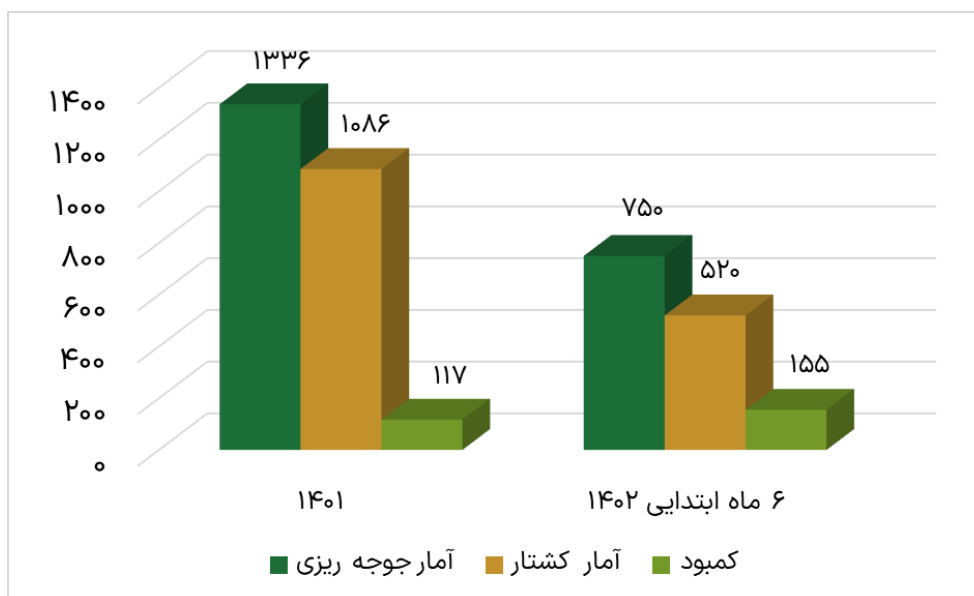
۳-۲- عدم افزایش سهم بازار سویه آرین

مهم ترین هدف سیاست جوجه ریزی متناظر افزایش سهم بازار سویه آرین در بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی بود. براساس آمارهای سامانه سماصط در مقاطعی از سال سهم بازار مرغ مادر سویه آرین به ۵۰ درصد و سهم جوجه گوشتی آرین در بازار به ۳۰ درصد نیز رسید. نکته اصلی این است که این آمارها صرفاً در سامانه سماصط ثبت می شد اما در واقعیت مرغداران مطابق با روش هایی که در فصل دوم بیان گردید از پرورش سویه آرین اجتناب می کردند. براین اساس هرگز نمی توان آمار دقیقی از سهم بازار سویه آرین در بخش مرغ مادر و جوجه گوشتی بیان کرد. این مسئله نشان می دهد که اجرای سیاست جوجه ریزی متناظر به هدف اصلی خود نرسیده است.

۳-۳- ایجاد آمار و اطلاعات نادرست از وضعیت تولید

وجود آمار و اطلاعات می‌تواند امکان مدیریت صنعت مرغداری و پیش‌بینی تولید را فراهم کند. مرغداران به منظور سیاست جوجه‌ریزی متناظر مجبور هستند سویه آرین را که نسبت به سویه‌های خارجی سودآوری کمتری دارد، پرورش دهند. در چنین شرایطی همان‌طور که در فصل ۲ بیان گردید مرغداران سعی در فرار از پرورش سویه آرین دارند و در حالی که در سامانه‌هایی نظیر سماصط، اطلاعات سویه آرین را ثبت می‌کنند اما در عمل از پرورش آن خودداری می‌نمایند. این اتفاق آمارها و اطلاعات غیر واقعی و نادرستی را تولید می‌کند. این مسئله مطابق با نمودار ۱ از طریق اختلاف آمار میزان جوجه‌ریزی کشور با آمار تعداد مرغ‌کشتار شده در کشتارگاه‌های کشور اثبات پذیر است.

آمار جوجه‌ریزی کشور در سال ۱۴۰۱ و نیمه اول سال ۱۴۰۲ در نمودار ۱ نشان داده شده است. براساس این نمودار در سال ۱۴۰۱ معادل ۱۳۳۶ میلیون قطعه و تا شهریور ۱۴۰۲ معادل ۷۵۰ میلیون قطعه جوجه‌گوشتی به مزارع کشور وارد شده‌اند. اگر متوسط تلفات ۱۰ درصد در نظر گرفته شود بر این اساس باید به ترتیب در سال‌های ۱۴۰۱ و ۶ ماهه ابتدای سال ۱۴۰۲ معادل ۱۰۲۰۰ میلیون قطعه و ۶۷۵ میلیون قطعه مرغ وارد کشتارگاه‌های طیور کشور شوند در حالی که به ترتیب معادل ۱۰۸۶ میلیون قطعه و ۵۲۰ میلیون قطعه مرغ وارد کشتارگاه‌های کشور شده است.

نمودار ۱. آمار کمبود تولید ناشی از سیاست جوجه‌ریزی متناظر (میلیون قطعه)^{۱۱}

^{۱۱} سامانه سماصط

بنابراین طبق نمودار ۱ اختلاف آماری زیادی میان میزان جوجه ریزی با میزان کشتار مرغ در کشور وجود دارد به این صورت که در سال ۱۴۰۱ معادل ۱۱۷ میلیون قطعه و تا شهریور ۱۴۰۲ معادل ۱۵۵ میلیون قطعه مرغ کمتری وارد کشتارگاه‌ها شده است. در چنین شرایطی امکان تکیه به آمارهای جوجه ریزی کشور جهت برنامه‌ریزی تولید و مدیریت بازار وجود نخواهد داشت.

۳-۳-۱- عدم شفافیت در زنجیره تولید

وجود آمار و اطلاعات نادرست در صنعت مرغداری به علت اجرای سیاست جوجه ریزی متناظر باعث شده است که شفافیت در زنجیره تولید وجود نداشته باشد و در پی این مسئله فروشندگان جوجه گوشتی در هنگام فروش گله جوجه گوشتی به اسم سویه خارجی بخشی از گله را از سویه آرین تامین نمایند. در واقع به اسم گله تماماً خارجی، ترکیبی از دو سویه آرین و راس به مرغدار عرضه می‌کند و مرغدار نیز در یک روزگی امکان تشخیص نوع سویه پرند را ندارد.

۳-۳-۲- عدم امکان مدیریت بازار گوشت مرغ

براساس آمار سامانه سماصط سهم بازار جوجه گوشتی سویه آرین ۳۰ درصد است. این اتفاق ناشی از اجرای سیاست جوجه ریزی متناظر رقم خورده است اما در مقابل عدم تطابق میان میزان جوجه ریزی با تعداد لاشه کشتار شده در کشتارگاه‌های کشور و همچنین عدم تناسب میان تعداد جوجه‌ریزی با میزان گوشت مرغ تولید شده، نشان از غیر واقعی بودن آمارهای ثبت شده در سامانه سماصط دارد.

در واقع حذف گله‌های مرغ مادر و جوجه گوشتی یا جایگزینی سویه آرین با سویه‌های خارجی حین پرورش باعث شده است تا آمار میزان جوجه ریزی با میزان تعداد لاشه کشتار شده در کشتارگاه برابر نباشد. این مسئله امکان مدیریت بازار گوشت مرغ را صلب می‌کند زیرا با وجود آمارهای نادرست و غیر واقعی امکان پیش بینی تولید گوشت مرغ متناسب با نیاز کشور وجود نخواهد داشت.

به عنوان مثال در شهریور ۱۴۰۲ میزان جوجه ریزی جوجه گوشتی در کشور معادل ۱۳۰ میلیون قطعه بود. با احتساب ۱۰ درصد تلفات و متوسط وزن لاشه قابل مصرف هر پرند ۱ کیلو ۹۰۰ گرم باید در این ماه ۲۲۲ هزار تن گوشت مرغ تولید می‌شد در حالی که براساس آمارهای منتشر شده از سوی مرکز آمار ایران در شهریور ۱۴۰۲ معادل ۲۰۰ هزار تن گوشت مرغ تولید شده است. براین اساس سیاست جوجه ریزی متناظر منجر به تولید ۲۰ هزار تن گوشت مرغ کمتری شده است و این میزان کمبود می‌تواند بازار گوشت مرغ را با چالش و افزایش قیمت روبه‌رو کند. از سوی دیگر با توجه به عدم تغییر محسوس سرانه مصرف گوشت مرغ، مقایسه بازار گوشت مرغ در شهریور ۱۴۰۲ با مدت مشابه سال قبل این مسئله را تصدیق می‌کند. بررسی‌ها نشان می‌دهد آمار جوجه ریزی در شهریور ۱۴۰۱ معادل ۱۰۰ میلیون قطعه بوده است. متناسب با این مقدار

جوجه ریزی قیمت گوشت مرغ معادل ۵۹ هزار تومان بود که زیر قیمت مصوب شهریور ۱۴۰۱ است. در این میان در شهریور ۱۴۰۲ معادل ۱۳۰ میلیون قطعه جوجه ریزی صورت گرفته است (۳۰ میلیون قطعه بیشتر از سال گذشته) اما متوسط قیمت مرغ ۷۸ هزار تومان است که تقریباً ۵ هزار تومان بیشتر از قیمت مصوب گوشت مرغ در شهریور ۱۴۰۲ است لذا این میزان تفاوت آماری نشان می‌دهد که آمارهای ثبت شده دقیق نبوده لذا مدیریت بازار گوشت مرغ با چالش مواجه شده است.

۳-۴- ایجاد تقلب، رانت و فساد در زنجیره تولید مرغ

سیاست جوجه ریزی متناظر زمینه تقلب، رانت و فساد را در صنعت مرغداری فراهم کرد چراکه مرغداران از روش‌های مختلفی استفاده می‌کنند تا مرغ آرین را پرورش ندهند. از جمله رایج‌ترین تقلب و فسادها شامل مواد زیر است:

۳-۴-۱- حذف غیر قانونی سویه آرین

برخی مرغداران به علت تفاوت‌های اقتصادی و عملکردی بین سویه آرین و سویه‌های خارجی در بخش مرغ مادر و جوجه‌گوشتی اقدام به حذف سویه آرین می‌کنند و در مقابل سویه‌های خارجی را جایگزین آن می‌نمایند.

۳-۴-۲- ثبت غیر واقعی جوجه ریزی سویه آرین

این روش از طریق خرید حواله سویه آرین یا جوجه ریزی سویه خارجی به اسم سویه آرین اتفاق می‌افتد.

۳-۴-۳- فروش سویه‌های خارجی به اسم سویه آرین یا ترکیب این سویه در گله سویه‌های خارجی

این روش صرفاً در بخش مرغ مادر صورت می‌گیرد و آزادی عمل کاملی را برای مرغداران مرغ مادر ایجاد می‌کند تا هر نوع تقلبی را در حین فروش جوجه‌گوشتی ایجاد کنند به عنوان مثال برخی مزارع مرغ‌مادری که گله مرغ مادر سویه آرین را حفظ کرده‌اند جوجه‌گوشتی این سویه را که قیمت بسیار کمتری نسبت به سایر سویه‌ها دارد در ترکیب با جوجه‌های گوشتی سویه‌های خارجی می‌فروشند تا سود بیشتری نماید.

۳-۴-۴- خرید و فروش حواله جوجه‌ریزی سویه آرین

اجازه خرید و فروش حواله‌های جوجه ریزی باعث شده است که دلال‌ها صرفاً به این اقدام پرداخته و بدون هیچ‌گونه زحمتی در جهت تولید، اقدام به کسب درآمدهای میلیاردی نمایند چرا که به ازای هر قطعه سویه خارجی ۲۵۰ الی ۳۰۰ هزار تومان در قسمت مرغ مادر و به طور متوسط حدود ۳ هزار تومان به ازای هر قطعه در بخش جوجه‌گوشتی دریافت می‌نمایند.

۳-۴-۵- انحراف برنامه‌های حمایتی دولت از سویه آرین

دولت به منظور حمایت از سویه آرین اقدامات مختلفی را در دستور کار قرار داده است از جمله این که سویه آرین را ۱۲ درصد گران تر از سایر سویه های خارجی خریداری نماید. عدم وجود آمار و اطلاعات دقیقی از گله‌های سویه آرین و همچنین عدم شفافیت در زنجیره تولید باعث شده است که حمایت های دولت به هدف اصابت نکند چراکه اشخاصی بدون پرورش واقعی سویه آرین اقدام به دریافت حمایت های دولتی می‌کنند.

در مجموع درگیر کردن تعداد بالایی از تولیدکنندگان خرد با سویه آرین در سطح کشور باعث می شود تا حمایت‌های دولتی برای احیای سویه آرین به نتیجه مطلوبی منتج نشود و در برخی از موارد نیز به انحراف کشیده شود. علاوه بر این بعضا بدلیل محدودیت منابع مالی امکان حمایت از تمامی تولیدکنندگان سویه آرین فراهم نشده است که این مسئله در نهایت باعث زیان پرورش‌دهندگان سویه آرین شده است.

فصل ۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

دولت در بهمن ۱۴۰۰ در بخش مرغ مادر و در تیر ۱۴۰۱ در بخش جوجه گوشتی سیاست جوجه‌ریزی متناظر را به منظور افزایش سهم بازار سویه آرین اجرا کرد. طبق این سیاست مرغداران می‌توانند به صورت دوره ای یا ترکیبی اقدام به جوجه‌ریزی نمایند البته در بخش مرغ مادر امکان خرید و فروش قانونی حواله جوجه‌ریزی امکان پذیر است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که شاخص‌های عملکردی جوجه گوشتی حاصل از مرغ لاین آرین نظیر ضریب تبدیل خوراک، افت لاشه بعد از کشتار و درصد تلفات در مقایسه با سویه‌های خارجی ضعیف است. از سویی با توجه به این که مرغداران صرفاً با انگیزه اقتصادی وارد فعالیت در صنعت مرغداری شده‌اند لذا در انتخاب نوع سویه پرورشی همواره سویه‌ای را انتخاب می‌کنند که بهره‌وری اقتصادی و عملکرد بالاتری را داشته باشند. بنابراین سویه آرین به علت سودآوری کمتر، از گزینه انتخابی مرغداران حذف می‌شود. جدول ۴ نشان دهنده‌ی روش‌های متداول مرغداران برای دور زدن اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر است.

جدول ۴. بررسی روش‌های مقابله با سیاست جوجه ریزی متناظر و آثار آن در صنعت مرغداری

گله‌ها	سیاست جوجه‌ریزی متناظر	اقدامات	نتیجه
اجداد	واگذاری مرغ اجداد آرین به همه شرکت‌های متقاضی از جمله شرکت‌های نماینده اجداد سویه‌های خارجی	حذف گله مرغ اجداد سویه آرین بدون دریافت مجوز و عدم ثبت حذف گله در سامانه سماصط	• صدور حواله مرغ مادر سویه آرین و در مقابل فروش جوجه مرغ مادر سویه خارجی به مزارع مرغ مادر • ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین
مرغ مادر	دوره‌ای	ثبت حواله مرغ آرین اما جوجه‌ریزی سویه خارجی	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • صدور حواله آرین اما فروش جوجه سویه خارجی
		ثبت حواله و جوجه‌ریزی مرغ آرین اما تبدیل آن به جوجه گوشتی و کشتار در ۶ هفتگی یا حذف گله قبل از ورود به پیک تولید تخم مرغ نطفه دار	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • ثبت حواله فروش جوجه آرین اما تامین آن از دیگر مزارع مرغ مادر دارنده سویه خارجی
		ثبت حواله و جوجه ریزی مرغ آرین اما حذف گله به بهانه بیماری	کاهش تعداد گله‌های مرغ مادر در کشور

جوجه گوشتی	ترکیبی	ثبت حواله و جوجه‌ریزی از سویه آرین اما حذف خروس‌ها سویه آرین و استفاده از خروس‌های مرغ مادر سویه راس	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • ثبت حواله فروش جوجه آرین اما فروش آمیخته تجاری راس-آرین
		جوجه‌ریزی ترکیبی سویه آرین با سایر سویه‌های خارجی اما در ادامه حذف سویه آرین به بهانه بیماری	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • صدور حواله آرین اما فروش جوجه سویه خارجی
		جوجه‌ریزی ترکیبی سویه آرین با سایر سویه‌های خارجی و نگهداری بخشی از سویه‌های آرین	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • صدور حواله آرین اما فروش جوجه سویه خارجی • فروش جوجه آرین به مشتریانی که صرفاً گله یک دست از سویه خارجی می‌خواهند
	خرید و فروش حواله	مرغدارانی که تمایل به جوجه‌ریزی سویه آرین ندارند تا امتیاز جوجه ریزی سویه خارجی را دریافت کنند؛ اقدام به خرید حواله سویه خارجی از مرغداران صاحب امتیاز می‌کنند و یا از شرکت‌های اجدای حواله آرین را خریداری می‌کنند	• فروش حواله سویه خارجی به ازای هر پرنده ۲۵۰ الی ۳۰۰ هزار تومان • ایجاد رانت و فساد در صنعت مرغداری
		ثبت حواله سویه آرین اما جوجه ریزی سویه خارجی	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • استفاده از امتیازات و حمایت های دولتی سویه آرین
	دوره‌ای	ثبت حواله سویه آرین اما خرید جوجه گوشتی از مزارع مرغ مادر غیر حقیقی سویه آرین	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • استفاده از امتیازات و حمایت های دولتی سویه آرین
		ثبت حواله سویه آرین اما حذف پرنده در یک روزگی	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • فروش سهمیه نهاده دامی شامل ذرت و کنجاله سویا در بازار آزاد
	ترکیبی	جوجه‌ریزی ترکیبی سویه آرین با سایر سویه‌های خارجی: عدم جوجه ریزی سویه آرین یا حذف سویه آرین به بهانه بیماری و تلفات	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • فروش سهمیه نهاده دامی شامل ذرت و کنجاله سویا در بازار آزاد • استفاده از امتیازات و حمایت‌های دولتی سویه آرین
		ثبت حواله سویه آرین اما خرید جوجه گوشتی از مزارع مرغ مادر غیر حقیقی سویه آرین	• ثبت و تولید آمار غیر واقعی از سویه آرین • استفاده از امتیازات و حمایت‌های دولتی سویه آرین

- فروش حواله سویه خارجی به ازای هر پرنده حدود ۳ هزار تومان - ایجاد رانت و فساد در صنعت مرغداری	خرید و فروش حواله جوجه گوشتی غیر قانونی است اما برخی پرورش دهندگان جوجه گوشتی حواله جوجه‌ریزی سویه آرین را مزارع مرغ مادر سویه آرین خریداری می‌کنند.	خرید حواله
---	---	------------

به طور کلی اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر منجر به افزایش سهم بازار سویه آرین نشد و آثار منفی بسیاری برای صنعت مرغداری ایجاد کرد که می‌توان به مواد زیر اشاره کرد:

- کاهش بهره‌وری اقتصادی در صنعت مرغداری
- ایجاد آمار و اطلاعات نادرست از وضعیت تولید
- ایجاد تقلب، رانت و فساد در زنجیره تولید مرغ

در این میان ایجاد تقلب و گسترش رانت و فساد، مدیریت بازار گوشت مرغ را نیز دچار مشکل کرد چراکه آمارهای ثبت شده در سامانه سماصط در خصوص سویه آرین با واقعیت میدان بسیار متفاوت بوده است. لذا با وجود آمار و اطلاعات نادرست از تولید و افزایش مشکلات و چالش‌ها در صنعت مرغداری امکان مدیریت بازار گوشت مرغ وجود نخواهد داشت.

از طرفی این نوع سیاستگذاری نامناسب مبنی بر جوجه‌ریزی اجباری سویه آرین در سراسر کشور و درگیر کردن حدود ۲۴ هزار مرغدار جوجه گوشتی، بدون توجه به میزان توانمندی و شرایط سالن‌های پرورشی این مرغداران باعث شده است تا شاخص‌های عملکردی سویه آرین نسبت به توانمندی‌های ژنتیکی آن کمتر بروز کند و بعضاً عملکرد بسیار ضعیف‌تری را نیز نشان دهد. در این میان عدم وجود تیم‌های فنی و پشتیبان برای ارائه خدمات پس از فروش جوجه گوشتی آرین به منظور راهبری و هدایت پرورش دهندگان این سویه باعث شده است تا مرغداران به علت عدم آشنایی با چگونگی پرورش سویه آرین از عملکرد ضعیف این پرنده انتقاد کنند و عملاً یک برند تجاری و چهره کاملاً منفی از سویه آرین در صنعت مرغداری منعکس نمایند.

همچنین این سیاست بدون توجه به امر تحقیق و توسعه سویه آرین در کشور اجرا شده است به طوری که مجتمع لاین بابلکنار به عنوان هسته اصلاح نژادی این سویه از کمترین امکانات برخوردار نیست و بروزرسانی نشده است.

در شرایطی که سیاست جوجه‌ریزی متناظر منتج به نتیجه مثبت نشده، لازم است نسبت به اقدامات صورت گرفته برای افزایش سهم بازار سویه آرین مجدداً تصمیم‌گیری شود. براساس مسئله‌شناسی صورت گرفته و

مصاحبه با خبرگان، کارشناسان و تولیدکنندگان صنعت مرغداری کشور، دو سناریو برای تغییر وضع موجود با هدف «تقویت سویه آرین و افزایش سهم این سویه از بازار» وجود دارد.

در سناریوی اول دولت می‌تواند سیاست جوجه‌ریزی متناظر را ادامه دهد، با این شرط که گلوگاه‌های اصلی فساد در شرایط فعلی را از بین ببرد. مهم‌ترین اقدام در این زمینه نظارت بر حفظ گله‌های مرغ مادر تا پایان دوره پرورش است، به این صورت که دولت مطمئن شود که جوجه یک روزه مرغ مادر سویه آرین وارد مزارع و سالن‌های پرورشی مرغ مادر شده است و تا پایان ۶۵ هفته در سالن وجود دارد و هرگز حذف نشده و در ادامه با انتخاب چندین کارخانه جوجه‌کشی مشخص برای تخم مرغ های نطفه‌دار سویه آرین، از تولید جوجه گوشتی این سویه اطمینان حاصل نماید و در نهایت تا زمانی که تولیدکنندگان مرغ گوشتی آرین برگه حمل به کشتارگاه خود را ارائه نداده‌اند، از جوجه‌ریزی مجدداً آنها جلوگیری کند. پیگیری این سناریو از طریق تشدید نظارت‌ها بسیار سخت و پیچیده بوده و از سویی به علت زیان اقتصادی مرغداران گله مرغ مادر، عملاً مرغداران همراهی لازم را نخواهند داشت؛ مگر این که واحدهای تولیدی مجازات نقدی یا غیر نقدی شوند که در این صورت کشور با چالش کمبود تولید رو به رو شده و قیمت گوشت مرغ افزایش می‌یابد.

در سناریوی دوم دولت می‌تواند به صورت تدریجی، از ادامه اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر جلوگیری نماید و افزایش سهم بازار سویه آرین را با تکیه بر «ارتقاء عملکرد سویه آرین» از طریق یک «زنجیره یکپارچه تولیدی از لاین تا بازار» عملیاتی نماید. در این مسیر آسیب‌ها و فسادهای ایجاد شده ناشی از اجرای سیاست جوجه‌ریزی متناظر از صنعت مرغداری بر طرف شده و مجدداً شفافیت به بازار مرغ باز خواهد گشت و سویه آرین نیز متناسب با ظرفیت فنی و عملکردی در بازار کشور رشد خواهد کرد. در این مسیر، مقاومت مرغداران برای پرورش سویه آرین از بین می‌رود. همچنین دولت می‌تواند حمایت‌های خود را از سویه آرین به صورت هدفمند از این زنجیره یکپارچه عملیاتی نماید و از انحرافات احتمالی جلوگیری کند. چالش این سناریو، بازه زمانی ۲ تا ۵ سال برای افزایش سهم سویه آرین در بازار خواهد بود.

منابع

- ۱) گزارش کارشناسی: بررسی چالش‌ها و راهکارهای حفظ و ارتقای مرغ لاین آراین؛ اندیشکده اقتصادی مقاومتی؛ مهدی خداوردی، ۱۴۰۱
- ۲) گزارش پژوهشی: بررسی جیره غذایی مرغ گوشتی در ایران و راهکار کاهش وابستگی این صنعت به واردات؛ اندیشکده اقتصاد مقاومتی؛ مهدی خداوردی، ۱۴۰۱
- ۳) مصاحبه با مجید صنعتگر، مدیرعامل شرکت زربال، آبان ۱۴۰۲
- ۴) مصاحبه با مختار مهاجر، رئیس سابق موسسه تحقیقات علوم دامی کشور، آبان ۱۴۰۲
- ۵) مصاحبه با محمد ابراهیم حسن نژاد، معاون تولیدات دامی وزارت جهادکشاورزی، آبان ۱۴۰۲
- ۶) مصاحبه با روح الله زحمتکش، مدیر کل دفتر طیور وزارت جهادکشاورزی، آبان ۱۴۰۲
- ۷) مصاحبه با دانیال هاشمی، تولیدکننده در صنعت مرغداری، آبان ۱۴۰۲
- ۸) مصاحبه با محمدرضا صدیق پور، دبیر انجمن تولیدکنندگان جوجه یک روزه، مهر ۱۴۰۲
- ۹) مصاحبه با علی اصغری، کارشناس صنعت مرغداری، مهر ۱۴۰۲
- ۱۰) مصاحبه با حامد عاطفی، مدیرعامل شرکت پرتوبیتا، مهر ۱۴۰۲
- ۱۱) سامانه سماصط
- ۱۲) سایت ITPNews
- ۱۳) خبرگزاری دامیران
- ۱۴) مرکز آمار ایران
- ۱۵) آمار نامه وزارت جهاد کشاورزی